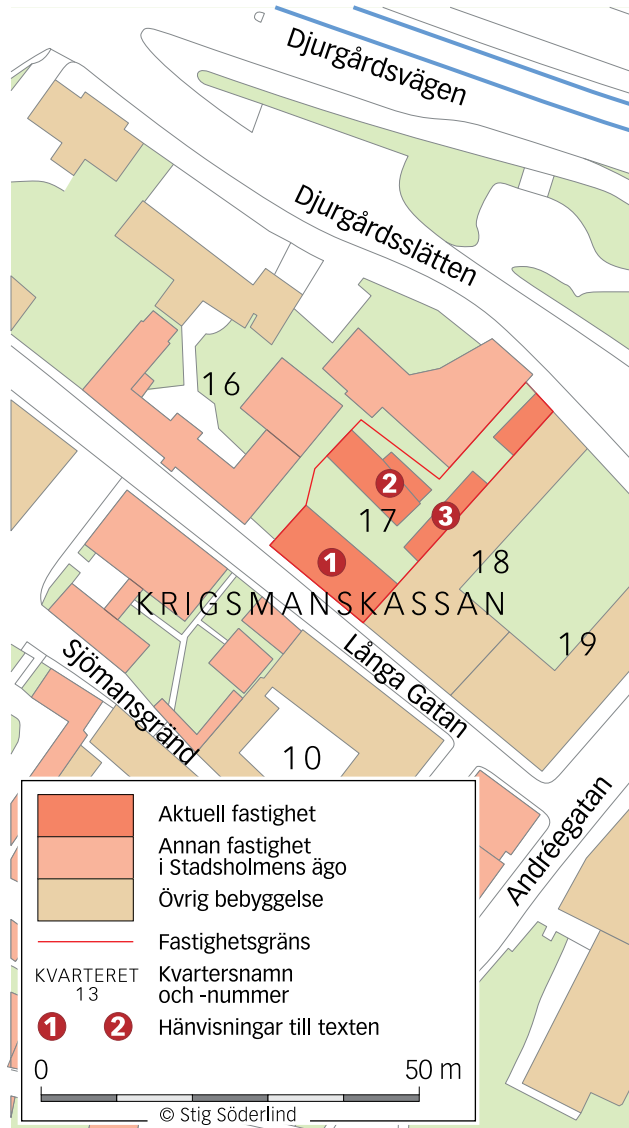

KRIGSMANSKASSAN 17

Långa Gatan 11 B-D

DJURGÅRDEN

- 1 GATHUSET.**
- 2 GÅRDSHUSET.**
- 3 SERVERINGSVERANDAN.**

**GATHUSET ÄR DEN MELLERSTA BYGGNADEN
PÅ BILDEN, SETT FRÅN LÅNGA GATAN.
FOTO: L. AF PETERSENS. SSM:S ARKIV F 73648.**

Krigsmanskassan 17 är en god representant för den utveckling som Djurgårdsstaden genomgått sedan tidigt 1700-tal. Den slutna och plankomgärdade gården är typisk för 1700-talets stadsbyggnadsmönster och gårdsbebyggelsen är till stora delar bevarad.

Gathusets timmerstomme uppfördes 1736 som en del av den ursprungliga varvsarbetarbebyggelsen. Cafénäring har bedrivits inom fastigheten vilket numera exponeras tydligast i den välbevarade serveringsverandan. Fasaderna redovisar olika skeden i 1800-talets panelarkitektur.

Krigsmanskassan 17 är blåvärderad enligt Stockholms Stadsmuseums kulturhistoriska klassificering. Detta innebär att fastigheten har ett synnerligen stort kulturhistoriskt värde.

OMRÅDESBESKRIVNING

På Djurgården fanns under 1600-talet Båtsmansvarvet (senare Galärvarvet). Amiralitetet disponerade marken där Djurgårdsstaden är belägen. År 1668 anlades här en vårdinrättning för "förlammat och wanfört sjöfolk" som 1675 kompletterades med en kyrkogård. Inrättningens bebyggelse, som var den första antydning till den nuvarande Djurgårdsstaden, utgjordes av fjorton små stugor som timrats på Åland. Flottan flyttade 1680 till Karlskrona och tog med sina sjuka.

TILL VÄNSTER SYNS DET TVÅ VÅNINGAR HÖGA GATHUSET, TILL HÖGER DET LÄGRE GÅRDSHUSET. I BAKGRUNDEN SKYMTAR GRANNFASTIGHETENS BEBYGGELSE. FOTO: J. MALMBERG.

År 1724 anlades ett nytt skeppsvarv på flottans mark. Området delades 1735 upp i gator och kvarter efter en plan som stadsingenjören Petrus Tillaeus upprättat. Enligt planens intentioner uppfördes en rad timrade stugor som uppläts med tomträtt av Amiralitetskrigsmanskassan för timmerarbetarna vid varvet. Planen med smala gator som följer den kupe-rade topografin är väl bibehållen och stugorna utgör ännu stommen i många av dagens hus.

Djurgårdsvarvet övertog varvsverksamheten 1768, och redan året efter erbjöds de boende att köpa ut sina tomter. Under 1800-talet på- och tillbyggdes de flesta husen. År 1849 gavs dispens mot stadens förbud att bygga i trä, ett förbud som inte efterlevdes i Djurgårdsstaden på grund av dess isolerade läge. Sedan staden tagit över området vid Djurgårdsvarvets nedläggning på 1860-talet blev bebyggelsens strikt

marina anknytning svagare. Byggnaderna gjordes om till flerbostadshus eller vårdshus. Den sociala homogeniteten som dittills kännetecknat området ändrades.

När Byggnadsstyrelsen tog hand om förvaltningen av den ålderdomliga bebyggelsen 1954 lades en bevarandeplan fram. Moderniseringen och upprustningen av de illa åtgångna husen var ofta genomgripande och rena återuppbyggnader förekom. Genom ett markbytesavtal med staten kom stora delar av området i stadens och Stadsholmens ägo 1985. Djurgårdsstaden är en av de kulturmiljöer inom staden som klassats som riksintresse för kulturmiljövården.

Djurgårdsstaden utgör Stockholms äldsta bevarade samlade stadsbebyggelse efter Gamla stan. Till skillnad från andra områden i staden dominerar trähusen i stadsdelen. En- och tvåvåningshusen representerar både tillkomsten på 1700-talet och

DEN GRÖNA SERVERINGSVERANDAN HAR FÖNSTER MED SPRÖJS I ROMBMÖNSTER. FOTO: J. MALMBERG.

utvecklingen under 1800-talet med på- och tillbyggnader i tidens panelarkitektur. Med bibehållet gatunät och plank som avgränsar de små grönskande gårdarna bevaras karaktären av förindustriellt arbetarsamhälle. Intrycket förstärks genom ålderdomlig gatubeläggning och belysning. Den höga, relativt enhetliga flerbostadsbebyggelsen i söder ger en skarp kontrast till den förindustriella stadsdelens skala.

HISTORIK

Delar av timmerstommen i dagens gathus (Nr 1 på kartan) härrör från 1736. Byggnaden är två våningar hög med inredd vind. Traktören Olof Dumin byggde om och på byggnaden under tidigt 1800-tal. I bottenvåningen bedrevs ända in på 1960-talet café-
rörelse i form av Bellmancaféet och Tant Brun, Tant Grön och Tant Gredelin. Gathuset brann i början

av 1900-talet och i samband med reparationsarbeten återinreddes inte vinden. På tomten finns även ett gårdshus i en våning (Nr 2 på kartan), sannolikt uppfört före 1755, och en serveringsveranda (Nr 3 på kartan) från 1800-talets senare del.

Fastigheterna förvärvades av staden 1899. Åren 1960-1963 renoverades byggnaderna efter ritningar av Stockholms stads fastighetskontor. Ombyggnaden gjordes efter tidens sätt att renovera med målet att åstadkomma bostadslägenheter med modern standard. Planlösningarna ändrades i vissa fall för att erhålla större lägenhetsyta och inrymma badrum och kök. Väggarna kläddes med skivor och nya lättsköta golv lades in. Omfattande reparationer gjordes av husens stommar, fönstren ersattes med nya och stora delar av fasadpanelen byttes ut. I gathuset sattes dörröppningar mot gatan igen och takkupor togs upp.

GÅRDSHUSET ÄR HÖGRE ÄN GATHUSET, HÄR SETT FRÅN GRANNENS GÅRD I SYDÖST. FOTO: J. MALMBERG.

BYGGNADSBESKRIVNING

Gathusets (Nr 1 på kartan) locklistpanel är grönmålad och de fyrdelade fönstren är liksom de glasade entrédörrarna ljusgrå. Under det brutna och tegeltäckta taket finns två ateljéer med takkupor. I bottenvåningen kan ännu avläsas hur utrymmet tidigare fungerat som kafé.

Gårdshuset (Nr 2 på kartan) är en låg 1700-talslänga med faluröd träpanel under tegeltak med valmade gavelspetsar. Huset inrymmer en lägenhet och ett pannrum i den västra tillbyggda och putsade delen.

I stort härrör lägenhetsindelningen och lägenheternas fasta inredning från den omfattande ombyggnaden i början av 1960-talet. Platsbyggda tidstypiska kök och linoleumgolv kompletterar profilerade snickerier och hitflyttade kakelugnar som finns i några lägenheter.

Stadsmuseet har en kakelugn deponerad inom fastigheten.

Café Bellmans serveringsveranda (Nr 3 på kartan) är en grönmålad träbyggnad, rikt uppglasad med spröjsade rombmönster. Bygganden har efter cafétiden fungerat som bland annat konstnärsateljé.

GEMENSAMT ANSVAR FÖR VÅR LEVANDE HISTORIA

Byggnader och miljöer med stort kulturhistoriskt värde berättar alltid något väsentligt. Det kan handla om stadsutveckling, samhällsförändringar, arkitektur, stilideal eller hantverksmetoder, men också om hur människor har bott och inrett sina hem eller om de skilda livsvillkoren för olika sociala skikt. Att fastigheterna byggts om och moderniserats under årens lopp är en del av historien.

Vi och våra hyresgäster är tillfälliga brukare i ett långvarigt historiskt skede. Vi har ett gemensamt ansvar för att aktivt och på ett varsamt vis bevara de värdefulla miljöerna till framtida generationer. Varsamhet kan bland annat innebära att behålla äldre planlösningar och att vara rädd om inredningsdetaljer som paneler, dörrar, lister och kakelugnar. Anpassningar och förändringar kan ske, men utan att vi förvanskar oersättliga värden. Individuella bedömningar måste alltid göras från fall till fall. Vi ska inte glömma att stilar och behov skiftar över tiden. Det vi idag kan tycka vara otidsenligt kan av kom-

mande generationer upplevas positivt och värdefullt.

Att använda traditionella material som kalkputs eller oljefärg är också viktigt, liksom att utforma nya inredningsdetaljer så att de passar i miljön. Vid vanlig städning och rengöring måste vi ta hänsyn till att de material och ytskiktsbehandlingar som finns i husen – till exempel trä, kalksten, stuck, oljefärg, limfärg och linoleum – är ömtåliga och kräver särskild försiktighet. Även innergårdar och trädgårdar har sina särskilda förutsättningar och ska skötas och utvecklas så att karaktären bevaras.

Stadsholmen har samlat sina riktlinjer för fastighetsunderhåll i broschyren ”Ett stockholmskt kulturarv – att förvalta borgarhus och kåkar”. Alla hyresgäster har fått skriften, men den finns också på vår hemsida. Här finns också några konkreta råd om hur man som hyresgäst bäst vårdar de gamla husen och miljöerna. På Stockholms stadsmuseums hemsida finns allmän information om byggnadsvård, www.stadsmuseum.stockholm.se.

STOCKHOLM 2013

STADSHOLMEN

